

УДК 631.164.23:338.43

Давиденко Н.М., д.е.н., професор
НУБіП України

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

В статті розкрито сутність інвестиційної привабливості регіону та запропоноване власне визначення даної категорії. Зокрема, інвестиційна привабливість регіону – це сукупна характеристика умов певної території країни, яка включає оцінку рівня розвитку нормативно – правового забезпечення, інвестиційної інфраструктури, людського капіталу, фінансових можливостей, що істотно впливають на формування прибутковості основних засобів, які вкладуються, та інвестиційних ризиків. Здійснено оцінку інвестиційної привабливості окремого регіону України, визначено основні проблеми, пов'язані з надходженням інвестицій в економіку області, розкрито шляхи їх вирішення.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість регіону, інвестиційний потенціал, область, інноваційна діяльність, інвестор.

Davydenko N.

EVALUATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE REGION IN MODERN CHALLENGES

The article reveals the essence of investment attractiveness of the region and offered his own definition of this category. Particularly, the investment attractiveness of the region - an aggregate conditions characteristic of a territory, which includes an assessment of the level of normative - legal support, infrastructure investment, human capital, financial capabilities, significantly affect the profitability of the formation of fixed assets, which are invested and the investment risk. The estimation of investment attractiveness of a particular region of Ukraine, the main problems associated with the arrival of investments in the region, revealed their solutions.

Keywords: investments, investment attractiveness of the region, investment potential, region, innovation, investor.

Давиденко Н.Н.

ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ РЕГИОНА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ВЫЗОВОВ

В статье раскрыта сущность инвестиционной привлекательности региона и предложено собственное определение данной категории. В частности, инвестиционная привлекательность региона - это совокупная характеристика условий определенной территории страны, которая включает оценку уровня развития нормативно - правового обеспечения, инвестиционной инфраструктуры, человеческого капитала, финансовых возможностей, которые существенно влияют на формирование доходности основных средств и инвестиционных рисков. Осуществлена оценка инвестиционной привлекательности отдельного региона Украины, определены основные проблемы, которые связаны с поступлением инвестиций в экономику области, раскрыты пути их решения.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная привлекательность региона, инвестиционный потенциал, область, инновационная деятельность, инвестор.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Проблема недостатнього інвестування української економіки поглиблюється регіональними диспропорціями розміщення інвестиційних ресурсів. Головною причиною такої ситуації є несформованість інвестиційного потенціалу регіонів України, його неналежне використання та відсутність дієвої регіональної політики нарощування.

Кризовий характер сучасної економіки України обумовлює потребу регіонів країни у інвестиційній підтримці, яка сприятиме розвитку держави, адже розвиток

економіки України значною мірою залежить від активності учасників інвестиційного процесу. Інвестиційна привабливість є головною умовою формування інвестиційного клімату регіону. Тому одним із найважливіших завдань, які стоять перед кожним з них зокрема, та перед економікою країни в цілому, є підвищення рівня інвестиційної привабливості держави, галузі, регіону та окремих суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми дослідження наявного стану та можливостей оптимізації використання інвестиційного потенціалу регіону в наукових роботах досліджували такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як В.Андрійчук, А.Бакітжанов, І. Багрова, О.А.Бандурін, О.В. Бражко, Л.Борщ, І.Вахович, В.Гомольська, І.Грішина, Б.В.Губський, В.К.Гуртов, В.Єпіфанов, А.М.Ісаков, Г.В. Козаченка, М.А.Козоріз, Р.Коуз, П. Макаренко, О.М.Марголін, В.О.Онищенко, І.Ройзман, О.Шахназаров, Л.Масловська, Б.О.Чуб, В. Федоренко та ін. Учені розробили ґрунтовні підходи до здійснення регіональної інвестиційної політики, запропонували власні методики оцінки рівня інвестиційного розвитку регіону та його інвестиційної привабливості.

Проте, до даного часу немає однозначних підходів щодо визначення як самого поняття інвестиційної привабливості регіону, так і системи критеріїв та показників його оцінки, а відповідно й достатньо обґрунтованих шляхів її поліпшення.

Цілі статті. Основною метою даної статті є визначити сутність поняття «інвестиційна привабливість регіону». Оцінити інвестиційну привабливість окремого регіону України, визначити основні проблеми, пов'язані з надходженням інвестицій в економіку області, виявити шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Господарство окремих регіонів України сьогодні базується на одній-двох галузях, підприємства яких є сировинними або виробляють проміжну продукцію. Знижується конкурентоспроможність окремих регіонів на зовнішньому ринку: питома вага майже половини областей у загальноукраїнському експорті не перевищує одного відсотка.

Перш, ніж перейдемо до розгляду інвестиційної привабливості регіону надамо визначення певних категорій. Зокрема, регіон – це територіально-цілісна частина країни, яка відрізняється своєрідністю природного середовища, що зумовлює тип та структуру економіки, яка характеризується своєрідним співвідношенням різних галузей господарства, глибокими та різноманітними зв'язками між ними, закінченим циклом відтворення, спільними рисами історичного розвитку, виробничими навиками, соціально-культурними традиціями населення, функціональними особливостями (спеціалізацією), яка виділена за сукупністю цих ознак в адміністративну одиницю та являє собою підсистему соціально-економічного комплексу країни [4].

Економічна література до теперішнього часу не дає єдиного уявлення про сутність поняття «інвестиційна привабливість».

Як зазначає О.В. Бражко, інвестиційна привабливість у загальному сенсі – це інтегральна характеристика, достатня соціально-економічна, організаційно-правова, морально-психологічна і суспільно-політична зацікавленість суб'єкта інвестиційної діяльності вкладати свої кошти у той або інший об'єкт [1]

Під «інвестиційною привабливістю» Г.В. Козаченко розуміє сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, сприяючих або перешкоджаючих процесу інвестування [2].

Інвестиційна привабливість регіону – поняття віртуальне, оскільки бажане не завжди відповідає дійсності. Оцінюючи інвестиційну привабливість певного регіону, рейтингові агентства враховують не лише природний і виробничий потенціал, наявність трудових і фінансових ресурсів, але й отримані (як правило, в результаті

опитувань) оцінки політичної ситуації в регіоні, рівень корупції чиновників, судового захисту підприємництва на території тощо. Причому думки опитуваних можуть бути полярними залежно від їх особистого досвіду взаємодії зі структурами державної влади.

На нашу думку, інвестиційна привабливість регіону – це сукупна характеристика умов певної території країни, яка включає оцінку рівня розвитку нормативно – правового забезпечення, інвестиційної інфраструктури, людського капіталу, фінансових можливостей, що істотно впливають на формування прибутковості основних засобів, які вкладаються, та інвестиційних ризиків.

Важливим фактором інвестиційної привабливості регіону та країни є стабільність законодавства. В Україні на сьогодні основними нормативними актами, що регулюють процес інвестування на державному та регіональному рівнях є Закон України „Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 року, Закон України „Про режим іноземного інвестування”, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, Закон України „Про стимулювання розвитку регіонів” від 8 вересня 2005 року, Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 року, Постанова Кабінету Міністрів України „Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки” від 1 червня 1995 року, Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про заходи щодо поліпшення інвестиційної привабливості України” від 22 лютого 2001 року, Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Програми „Інвестиційний імідж України” від 17 серпня 2002 року, Указ Президента України „Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні” від 28 жовтня 2005 року, Указ Президента України „Про хід виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні” від 15 червня 2007 року.

Інвестиційна привабливість регіонів, яка в підсумку проявляється в здатності регіону залучати інвестиційні ресурси, формується під дією цілої низки факторів. Частина з цих факторів може бути охарактеризована за допомогою статистичних індикаторів, які також характеризують різні аспекти розвитку соціально-економічного середовища регіону.

На прикладі Житомирської області розглянемо інвестиційну привабливість регіону та визначимо основні проблеми, які пов'язані з надходженням інвестицій в економіку області.

Житомирська область знаходиться в північній частині України. Її центр – м. Житомир, населення якого налічує більш ніж 270 тисяч жителів. До великих міст регіону належать також Новоград-Волинський, Коростень, Бердичів, Малин, Баранівка. Область є лідером в Україні у виробництві таких продуктів як фарфоро-фаянсові вироби, панчішно-шкарпеткові вироби та білизна, різьба по дереву.

Основними галузями промисловості регіону є енергетика та харчова промисловість, виробництво неметалевих мінеральних продуктів. Основною сільськогосподарською продукцією області є зерно, картопля, цукровий буряк. Корисні копалини: облицювальний камінь, мармур, вугілля, торф, ванадій тощо. Більше 85% національних запасів кварцитів, апатитів, лабрадориту й габро знаходяться саме на території цієї області.

Житомирська область зазнала радіаційного забруднення, саме тому підприємства АПК даного регіону зіштовхуються з чималими проблемами, оскільки зазвичай інвестори бояться вкладати свої кошти у зв'язку з численними ризиками, не тільки екологічними, а й економічними та соціальними. Житомирська область належить до областей з низьким рівнем інноваційної активності і разом з сусідніми регіонами – Луцькою, Рівненською та Київською областями – формує один із 3-х територіальних

осередків із недостатнім рівнем інноваційного розвитку. Нарощування згаданого розвитку вимагає залучення фінансових ресурсів, точний обсяг яких залежить від інноваційного потенціалу області та можливостей його практичної реалізації.

Для визначення ролі Житомирської області у прискоренні економічно-соціального розвитку країни, розглянемо дані, представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Роль господарського комплексу Житомирської області в економіці України, 2011-2015 рр.

Найменування показника	Рік				
	2011	2012	2013	2014	2015
Прямі іноземні інвестиції, всього (млн. дол. США)	238,1	258,1	337,7	362,8	388,7
Обсяги експорту товарів, млн. дол. США	394	480	550	606,1	664,3
Обсяги імпорту товарів, млн. дол. США	428,4	400,1	384,5	384,2	285,9
Інвестиції в основний капітал (у порівняних цінах 2014 р), млн. грн.	2011	2520	2893	3005	2905
Кількість малих промислових підприємств, од.	1161	1143	1153	1242	1235
Кількість селянських (фермерських) господарств	1286	1300	1325	1329	1269
Продукція сільського господарства (у постійних цінах 2010 року; млн. грн.)	2081,3	2766,2	3274,3	3712,1	4094,1
Грошові витрати населення, грн./міс.	2465,65	2712,2	2983,4	3029,94	3297,4
Кількість малих підприємств, од.	5806	5717	5769	6210	6177
Роздрібний товарообіг, млн. грн.	11494	14439	17384	19338	23250
Валова додана вартість, млн. грн.	18743	21928	24849	27678,7	28536,8
Грошові доходи населення, млн. грн.	26124	30069	34110	34947	37010

Сучасний рівень інноваційного потенціалу Житомирщини є досить низьким. Зокрема, сума витрат на інновації на Житомирщині протягом 2010 – 2015 рр. не перевищувала 1,7% загальнодержавних інноваційних витрат, в той час як при справедливому розподілі коштів на 27 регіонів (25 областей та 2 міста) цей показник мав би складати 3,7%. Частка витрат області на дослідження та розробки в загальнодержавному обсязі витрат за цією статтею не досягає і 1% [6]. Провідними галузями національного господарства Житомирщини є аграрний сектор економіки, лісове господарство та добувна галузь. Важливими аграрними галузями є льонарство, хмелярство, товарне насінництво картоплі, розведення молочної худоби. Лісомисливський комплекс регіону представлений 11 держлісгоспами та 9 мисливськими господарствами, а також Поліським природним заповідником [3].

У загальному рейтингу інвестиційної привабливості регіонів Житомирщина посіла 10-те місце. Підвищенню загального рейтингу інвестиційної привабливості регіону сприяли порівняно високі оцінки як жорстких, так і м'яких факторів. За показником жорстких факторів область піднялась з 20-го місця у 2013 р. на 13-те у 2014-му. За м'якими факторами Житомирщина піднялась, відповідно, з 16-го місця на 7-ме.

У рейтингу інвестиційної привабливості регіонів за групою м'яких факторів Житомирська область в 2014 році посіла 7-ме місце, піднявшись на 9 позицій порівняно з відповідним показником минулого року (рис. 1).

Керівники підприємств продовжують оптимістично оцінювати діловий клімат у регіоні (6-те місце за відповідним фактором, у 2013 р. 7-ме місце). Погіршилась оцінка за факторами «Ефективність державних органів» і «Дотримання прав власності» - 11-те і 12-те місця відповідно.

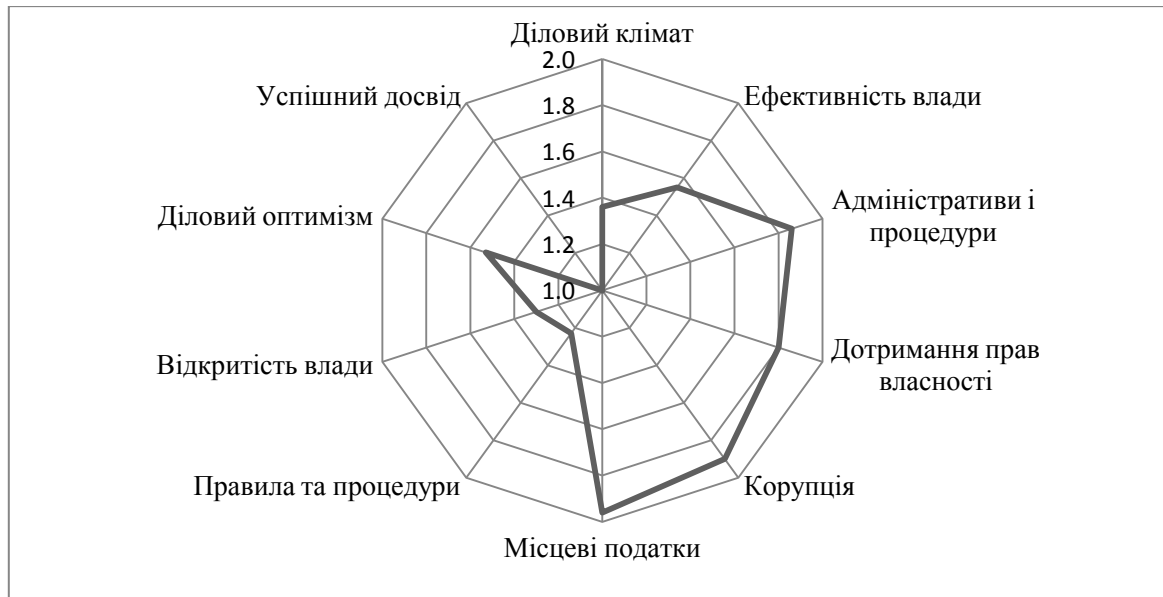

Рис. 1. Інвестиційна привабливість: м'які фактори
Джерело: [5]

У період дії програми залучення інвестицій в економіку Житомирської області на 2011-2015 роки найбільші обсяги інвестицій надходили з Кіпру, Нідерландів, Російської Федерації, Швейцарії, Італії, Польщі, Чехії та Віргінських островів, на які припадало в середньому 86% загального обсягу.

Найбільш привабливими для інвесторів були підприємства переробної промисловості в яких зосереджено в середньому 80% загального інвестиційного капіталу нерезидентів. Інвестиційно привабливими для іноземних партнерів були підприємства з виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції (де вкладено третина загального обсягу), виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, підприємства добувної промисловості і розроблення кар'єрів, виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність, а також сільське, лісове та рибне господарство і сфера операцій з нерухомим майном.

Індикатори, що характеризують інвестиційну привабливість Житомирської області наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Інвестиційна привабливість Житомирської області

«№»	Найменування показника	Рік				
		2010	2011	2012	2013	2014
1	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн. дол. США	40053,0	44806,0	50333,9	55296,8	57056,4
2	Прямі іноземні інвестиції в регіон, млн. дол. США	238,1	258,1	337,7	362,8	388,7
3	Темп росту прямих іноземних інвестицій до попереднього періоду для України, %	111,9	112,3	109,9	105,2	80,5
4	Темп росту прямих іноземних інвестицій до попереднього періоду для регіону, %	108,4	130,8	107,4	106,9	73,6
5	Питома вага прямих іноземних інвестицій регіону у загальному обсязі по Україні, %	0,59	0,58	0,67	0,66	0,68
6	Місце регіону серед інших областей України	18	19	19	17	19

продовження таблиці 2						
1	2	3	4	5	6	7
7	Прямі іноземні інвестиції на душу населення в Україні, дол. США	873,1	980,6	1105,6	1217,6	1327,8
8	Прямі іноземні інвестиції на душу населення по регіону, дол. США	184,4	201,1	264,4	285,2	306,9
9	Місце регіону серед інших областей України за показником надходження прямих іноземних інвестицій на душу населення	15	19	16	15	17

У січні-вересні 2015 року в економіку Житомирщини іноземними інвесторами вкладено 11,3 млн. дол. США прямих інвестицій, у тому числі з країн ЄС – 9,9 млн. дол. США (87,6%), з інших країн світу – 1,4 млн. дол. США (12,4%). Основною формою залучення капіталу були грошові внески.

Обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку Житомирщини за весь період інвестування, станом на 1 жовтня 2015 р. становив 263,9 млн. дол. США. У розрахунку на одного мешканця області припадало 209,4 дол. США іноземних інвестицій.

За джерелами фінансування переважну частку капітальних інвестицій в 2015 р. освоєно за рахунок власних коштів підприємств та організацій. Найбільше інвестицій освоєно підприємствами та організаціями, основним видом економічної діяльності яких є промисловість – в середньому її частка становить 44% від загального обсягу.

Найбільш привабливими видами економічної діяльності в 2015 р. були промисловість, будівельна галузь та сільське, лісове, рибне господарство. У січні-вересні 2015р. підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 2034,4 млн. грн. капітальних інвестицій, що в порівнянних цінах становить 92,6% обсягу відповідного періоду минулого року. У розрахунку на одну особу освоєно 1614,6 грн. капітальних інвестицій.

Найвагомішу частку капітальних інвестицій в 2015 р. становлять інвестиції у матеріальні активи – 1967,0 млн. грн., або 96,7% загального обсягу. Частка інвестицій у нематеріальні активи склала 3,3% загального обсягу.

Однією з найрезультативніших практик сприяння розвитку інвестиційної діяльності в регіоні є презентація інвестиційного потенціалу за кордоном. У рамках реалізації даних практик відбулися візити офіційних делегацій Житомирської області таких країн як: Індонезія, Австрія, Грузія, Росія, Німеччина, Бельгія, Білорусь, Чехія, а також м. Брюсселя та м. Лондона.

З метою залучення нових інвестиційних ресурсів, підвищення якості продукції та розвитку ІТ-технологій, економічного розвитку регіону, створення додаткових робочих місць на території області створено індустріальний парк «Коростень» площею 42,2 га, який у квітні 2014 р. включено до Реєстру індустріальних парків України. Головною метою індустріального парку «Коростень» є використання інженерно підготовлених земельних ділянок та розташованих на них виробничих, складських та адміністративних приміщень для здійснення комерційної діяльності та встановлення нових виробничих потужностей, а також будівництва об'єктів соціальної інфраструктури.

У липні 2015 р. проведено конкурс з метою визначення керуючої компанії для організації функціонування індустріального парку «Коростень» та визначено переможця – ТОВ «Екобау Сервіс». 16 липня сесією міської ради затверджено переможця конкурсу та укладено договір між Коростенською міською радою та ТОВ «Екобау Сервіс» про створення та функціонування індустріального парку.

З метою активізації інвестиційних процесів на території регіону, формування пропозицій щодо удосконалення нормативно-правової бази необхідної для здійснення інвестиційної діяльності, створення позитивного інвестиційного іміджу області розпорядженням від 27.08.2014 р. № 246 утворено дорадчий орган – Раду з питань залучення інвестицій.

До складу ради включені усі сторони, які причетні до реалізації Інвестиційних проектів, зокрема: представники дозвільних, контролюючих органів, державної фіскальної служби та інші, що дозволяє консолідувати зусилля і створити чітко працюючий алгоритм розв'язання труднощів, які виникають перед інвесторами під час їх роботи.

В ході засідань Ради з питань залучення інвестицій були підписані меморандуми по наступним проектам, які успішно реалізуються: будівництво підприємства по виробництву електротехнічного та оптичного устаткування в с. Оліївка Житомирського району ТОВ «Кромберг енд Шуберт Україна», будівництво комплексу будівель та споруд молочно-товарної ферми по утриманню ВРХ на 1000 голів ПСП «Україна», будівництво сучасного насінневого заводу ПСП «Україна», групи компаній «Агроінвестконтакт» (АІК) – «Високопродуктивне сільське господарство», що передбачає інвестування в новітні сільськогосподарські технології та обладнання виробництва, переробки і збуту повного спектру сільськогосподарської продукції групи компаній АІК, ТОВ «Greentech» – відновлення роботи Червоноармійського льонозаводу, ПП «Альфа-Фенікс» – організація виробництва з фасування меду на території заводу ТОВ «Кам'янобрідського фаянсового заводу» та інші.

Висновки. Таким чином, залучення інвестицій є пріоритетним напрямом розвитку економіки регіону. Спрямування на самостійність регіонів викликає необхідність обґрунтування потреб в інвестиціях та залучення інвесторів. Крім того, суттєвим є спроможність інфраструктури регіону освоювати та ефективно використовувати інвестиційні кошти.

Головними проблемами розвитку економіки Житомирської області є обмежене фінансування програм з Державного бюджету; несвоєчасне надходження коштів державних субвенцій та незадовільна робота замовників щодо освоєння отриманих коштів; незадовільний рівень інноваційної діяльності на підприємствах області; недостатнє завантаження виробничих потужностей, значне зношення основних фондів та енергоємне устаткування; уповільнення темпів росту реального сектору економіки, наявність збиткових підприємств; несприятлива екологічна ситуація.

З метою поліпшення рівня інвестиційної привабливості Житомирської області рекомендуємо місцевим органам влади працювати за наступними напрямками: підвищення ефективності роботи місцевих органів влади; захист прав власності; запровадження механізму акумулювання вільних коштів, зокрема у венчурних фондах; створення системи страхування інноваційних ризиків; акумуляція коштів населення у рамках систем соціального та пенсійного страхування та їх спрямування на довгострокове кредитування інвестиційної діяльності; посилення інвестиційної активності населення та забезпечення гарантованого захисту їхніх заощаджень.

Список використаних джерел:

- 1.Бражко О.В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки / О. В. Бражко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 12. – С. 16–20.
- 2.Козаченко Г.В. Інвестиційний менеджмент: монографія / Г.В. Козаченко. – Лу- ганськ: вид-во СНУ. – 1999. – 156 с.
- 3.Концептуальні основи локального відновлення виробництва в регіоні радіаційного забруднення. (Науково-методична розробка). Данилко В. К., Токмачов М. Л., Корнійчук Р. М.; Під керівництвом Ходаківського С. І. – Житомир: ЖІПІ, 2002. – 69 с
- 4.Тарангул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика) / Л. Л. Тарангул.— Ірпінь : Академія ДПС України, 2003. — 286 с.

5. Печенюк В.П. Основні напрями екологізації виробництва і раціонального природокористування / В.П. Печенюк // Інноваційна економіка. – 2013. – №4[42]. – С.139-142.
6. Янченко З.Б. Інвестиційна підтримка науково-дослідної діяльності аграрних підприємств Житомирської області / З.Б. Янченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=764>
7. <http://www.agro-business.com.ua/agrobusiness/events/5881-u-201617-mr-ochikuietsia-zrostannia-iaakosti-zernovykh.html>